

## Die vijf dagen in mei

Een bijdrage van Henk van de Weem

**De serie TV-documentaires die onder deze titel vanaf Tweede Paasdag 2013 verscheen, wekten mijn eigen herinneringen en mijmeringen over die periode. Op 10 mei 1940 was ik vijf jaar oud.**



Onze Pa had samen met zijn broer, Oom Janus, een aannemers- en timmerbedrijf, gevestigd aan de Hoogveldscheweg. Ik noem dat, omdat Piet van de Weem in de evacuatieregels die de overheid had opgesteld, genoemd stond als leider van de Hoogveld-aanwonenden en als verantwoordelijke voor de evacuatie van het Liefdesgesticht. Dat was het klooster waar circa vijftien nonnen een aantal gehandicapten en ouden van dagen verzorgden.

Nou was mijn Pa geen onbekende voor de zusters, die buiten het klooster ook nog twee scholen bedienden. Voor de timmerman was er altijd wel ergens werk. De zusters beschouwden hem dan ook als “eerst aanwezig” hulpverlener.

Of de opperste leiding goed over die instructies had nagedacht, is onduidelijk. Maar in ieder geval fietste mijn Pa op die tiende mei richting Verstraatenlaan naar het klooster, nadat hij eerst de Hoogveld-gezinnen had aangezegd zich gereed te maken voor de vlucht naar Wanroij. Bij grossier Verbruggen vlogen de kogels al door de Oranjeboomstraat: de Duitsers hadden vanaf de kerktoren een vaste positie ingenomen en schoten met een mitrailleur op alles wat bewoog.



*Soldaten-timmerlieden van 1-3RI, ingekwartierd op het Hoogveld. Helemaal rechts Piet van de Weem, links Wim Boot en Arie Bontenbal uit Gouda. De “schim” op de voorgrond is schrijver dezes.*

“Als ik die muur bij Dr. Arntz maar kan bereiken”, dacht Pa, “dan heb ik dekking en kan ik ongezien bij het Oudemannenhuis komen.” Gelukkig redde Dr. Arntz Piet van de Weem uit zijn penibele situatie. Hij riep door een openstaand raam: “Waar ga je naar toe, Van de Weem?” “Ik moet naar het klooster, de zusters helpen.” :Die zijn juist betrokken met de ouden van dagen. De brandweer heeft ze naar Wanroij gebracht.” Een pak van Pa’s hart!



Telefonisch verkeer was er in die spannende uren alleen tussen het gemeentehuis (evacuatieleider wethouder A.W. van Hout), pastoor Rath, Dr. Arntz en burgemeester Van Nispen (vanaf de overzijde van het Defensiekanaal).

Ondertussen was ook Marie van Oom Bert uit de Schoolstraat via d’n huppelpad naar ons toegekomen, vooral om te helpen. Tante Dora, ons Moeder, zal het wel druk hebben “mi-al die klenkiender”, zal tante Nes wel gezegd hebben.

*Zomer 1939: v.l.n.r. soldaat Frans Jacobs; Henk van de Weem; de kok met Mientje van de Weem; Drien van Oom Jan; soldaat Piet Mulder; Jan Beisiegel; Wim van Oom Jan; Karel Beisiegel; Harrie Linders.*



Gepakt en gezakt vertrok tegen elven het Hoogveld gezamenlijk. Wel had Pa nog even zijn buitenmodel uniform van de achterste zolder opgehaald en in de beerput laten zakken. De Duitsers moesten eens denken, dat hij gedeserteerd was! Van die tocht kan ik me nog herinneren dat in de Koksebeek drie militairen stonden, dat er geschoten werd en dat de middelste van die drie omviel. Ik weet niet meer of het Hollandse dan wel Duitse soldaten waren.

*Twee soldaten van het Pantserafweergeschut (PAC) met Henk en Mientje van de Weem.*

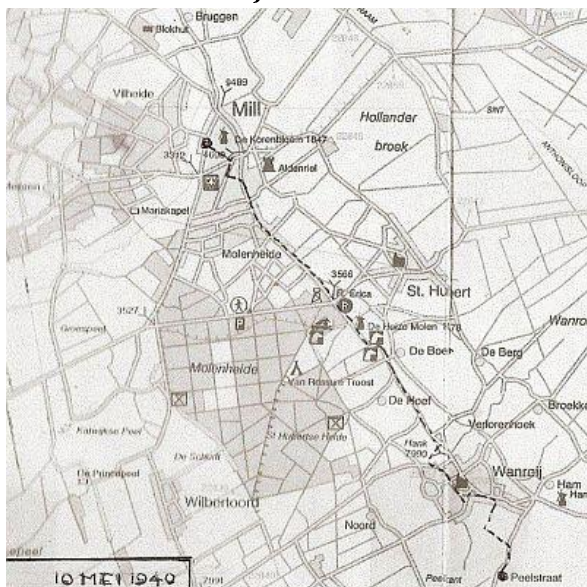
Ons Moeder (37 jaar) liep met de tweeling in een kinderwagen, ons Mientje rechtop zittend, Annie en ik elk een stang vasthoudend, naar Wanroij. De jongens van Oom Janus trokken de

handkar met hult en bult. Onze Pa (49 jaar) en Drien van Oom Jan (18 jaar), onze hulp, gingen met de fiets. Ook Tante Kee reed mee, allemaal pummelke achterop. Ze liepen meer naast de fiets dan dat ze traptten. Overal vandaan werd geschoten. De vlucht naar Wanroij was een bange, barre tocht.

Net voor Wanroij explodeerden de banden rond de bomen. Alle bomen langs de Millscheweg kwamen dwars over de weg te liggen. Opdracht van het militaire opperbevel! We werden gedwongen via een karrespoor onze weg richting Wanroij te vervolgen.

Even voor het autobusbedrijf van Pijnappels brak tot overmaat van ramp ook nog een burrie van het handwagentje. Hult en bult werden overgeladen op de paard en wagen van Toon van Vorst. Die was al druk bezet en bevolkt met kinderen en de noodgoederen van verschillende Hoogveldse families en met... Had de Klein, die compleet met een leunstoel, precies zoals ze in huis zat, op de platte wagen was getild.

## Vluchtoord Wanroij



Bij café Centen was het een drukte van belang. Koos Centen was een collega-aannemer, bij wie onze Pa een onderkomen dacht te vinden. Ik herinner me nog dat onze tweeling op een dekentje onder het biljart lag te krijsen en daar ook gevoed werd. Voor de Van de Weems was in deze herberg echter geen plek. Gelukkig kende mijn Pa veel mensen en veel boerderijen in de omgeving. Daarom klopte hij aan bij Jan Nabuurs aan de Peelstraat. Daar konden we wel terecht, op stal.

*De vluchtroute van 10 mei 1940*

Ons Moeder kreeg een slaapkamertje (de opkamer voor Va en Mo en drie kleine kindertjes). Oom Jan met de gezinnen van de Royendijk was al eerder gearriveerd, maar verkoos een verblijf op Berk & Bos, een

boerderij een eindje verderop. In de schuur van de boerderij zat de familie Van Sambeek van het Molengat. Het was een drukte van jewelste.

Ondertussen ging de oorlog verder. De Moffen konden zomaar niet door de stellingen van onze militairen heen breken en ook de gekantelde pantser trein lag in de weg, waardoor aanvoer van verse troepen niet mogelijk was. Er moest vliegtuiggeweld aan te pas komen. Stuka's jankten door de lucht en er vielen bommen op de stellingen en de loopgraven aan de overzijde van het kanaal.

In Wanroij werden schuilkelders ingericht. Bij Jan Nabuurs hadden wij het makkelijk. Onder een betonnen brug over een droge slot was een prima oplossing. Als het echt spannend ging worden, konden we daaronder met zijn allen veilig onze beschutting vinden.

Die vrijdagmiddag braken de Duitsers door de stellingen en marcheerden in marscolonne richting Vesting Holland. Duizenden soldaten passeerden De Meeren, Langenboom en Zeeland, op naar de Bosschebaan.

### **Arie Bontenbal**

Soldaat Arie Bontenbal was ingekwartierd op het Hoogveld. Op 10 mei stond hij met zijn eenheid op wacht tussen Haps en Rijkevoort. Toen hij de trein en veel geschut hoorde, trok hij zich ijlings terug op de stellingen, waar hij oorspronkelijk vandaan kwam, namelijk de loopgraven in de buurt van de Oude Kapel. Voordat de brug en andere toegangen over het Defensiekanaal waren geblokkeerd, kon hij nog net aan de overzijde komen.

Vanuit de stellingen zag hij overal vijanden met dreigende gezichten onder vreselijke helmen om zich heen. Zelf had hij nooit veel waarde gehecht aan berichten over een mogelijke aanval van de Duitsers. Maar nu wist hij dat het menens was! Hij schoot samen met zijn makker op alles, waarvan ze dachten dat het de vijand zou kunnen zijn. Tegen zijn maat zei Arie "we moeten ons identiteitsboekje nog invullen". Hij stiet hem aan, maar het hoefde al niet meer, zijn makker was al gesneuveld. Arie kreeg de opdracht zo langzaam mogelijk via de stellingen terug te trekken. Dat was al vanaf vrijdagmiddag de order, na het bombardement van de Duitse luchtmacht.

Alleen waren de jongens van de Tongelaar helaas niet gewaarschuwd, waardoor ze in hun kazemat door de vijand werden verrast. Een handgranaat maakte een einde aan hun leven. Eén soldaat kreeg nog de kans, voor hij stierf, op een kaart uit een kaartspel te schrijven "ik ben katholiek".

Terwijl de *grosse armee* in marscolonne voorbijtrok, hielden Bontenbal en zijn eenheid zich schuil in een van de bosjes aan de Langenboomseweg. Uit die angstige situatie hebben zij zich de volgende dag, zaterdag 11 mei, zelf bevrijd door zich over te geven. Met een handdoek aan het geweer gebonden liep Arie de Duitsers tegemoet. Prompt werden ze bij Hannes Geurts tegen de muur gezet en werd er een executiepeloton geformeerd. De Moffen wilden hen zonder pardon neerschieten, onder het voorwendsel dat ze 's nachts door partizanen waren beschoten. Gelukkig kwam er een officier tussenbeide die de executie afgelastte.

Als krijgsgevangenen zijn ze toen naar de kerk gebracht, waar nog meer mensen zaten opgesloten. Vandaaruit ging het op Pinksterzondag te voet naar Duitsland. In de kerk zat ook een aantal particulieren, die geweigerd hadden naar Wanroij te vluchten.

Dat gold ook voor onder meer Harrie van Vorst en smid Jan van Rossum, die in Mill gebleven waren. Ze hielden zich verborgen in de kelder onder de smederij aan de Karstraat. Ze beleefden daar angstige uren, zeker toen de Duitsers ook daar begonnen te controleren. Twee stapels fietsbanden bleken hun redding! Janus en Piet Ermers werden die vrijdag wél opgespoord, net als Thijs Arts. Ze werden naar de kerk gebracht en ook zij gingen later in looppas naar Duitsland.

In het oorlogsgeweld van die eerste dagen verloren zestien burgers, 31 militairen en vermoedelijk meer dan 250 Duitse soldaten het leven. Volgens ooggetuigen lagen er aan de hoek Domeinenstraat-Langenboomseweg stapels lijken. Na de aanval kwam de afvoer van lijken door de Intendance direct op gang. Daarvoor bestond een aparte organisatie om het moreel in stand te houden en zo min mogelijk opzien te baren.

### In Wanroij

Op zaterdag 11 mei werd Mill nog niet direct vrijgegeven. "Heel Mill staat in brand", riepen sommigen die stiekem langs sluipteggetjes per fiets waren gaan kijken. Natuurlijk produceerde de houtfabriek van Van Hout veel rook en ook de 58 boerderijen, huizen en nasmeulende resten in de Meeren boden een trieste aanblik.

Bij Jan Nabuurs in Wanroij mochten wij helpen met het voeren van het vee. Ik kan me nog herinneren dat we spelletjes deden om de boerderij, zoals verstoppertje spelen. Dat heette toen "buisje vertrekken". Tiny van Oom Janus had een knopspeldje gevonden op stal en speelde met zijn broer Bert *duum-of-pink*.

Harrie van Oom Jan werd vanuit Berk & Bos op informatie uitgestuurd. Cor mocht mee, achterop de fiets. Tenslotte was zijn zusje onze hulp bij Tante Door. En Oom Jan en Tante Drieka wilden graag weten hoe de vlag er bij Jan Nabuurs bijhing. Bij Nabuurs was een zoon in huis, Egbert, een priesterstudent, die die maand mei zou worden gewijd. Hij was op 10 mei thuis met vakantie. De wijding is dat jaar niet doorgegaan. Ik heb later gehoord dat deze geestelijke Nabuurs het in Bergeijk als pastoor goed heeft gedaan.



Op Pinksterzondag mochten we gelukkig weer naar huis vertrekken. Hult en bult werden op de platte wagen van Toon van Vorst geladen. Ook wij allemaal en natuurlijk ook... Had de Klein. Ik kan me de reuk van de kruitdampen herinneren. Nog steeds, als ik voorbij de schietbaan in Mill kom, ruik ik d'n-tiende-mei! Jan van der Burgt, een buurjongen van zes jaar, riep tegen elke soldaat die hij zag: "rotmof" en "solimaleikum". Tot Toon van Vorst hem na vele waarschuwingen om de oren sloeg. Vanaf dat moment zette Jan het op een brullen. De tocht verliep in gezwinde pas en Toon stopte niet, ook niet als iemand riep "ik moet klateren!". Dan zei Toon "pies-mar-in-oe-boks!"

Ons huis was er nog, al zat het vol kogelgaten. De deur stond open, mijn blokkendoos lag op tafel en de stoel onder de boom kon weer naar binnen. Er was tijdens onze afwezigheid niemand in huis geweest. Alleen ons hondje Juulleke is nooit meer terug gekomen...

Na verloop van tijd keerden alle mensen uit de parochie Mill, zowel weggevoerde burgers als krijgsgevangenen militairen, weer ongedeerd terug, zij het met veel trieste verhalen over armoede en honger. Hoewel de bezetter het verboden had, liet het kerkbestuur achterin de Willibrorduskerk een herinneringsplaquette aanbrenge met de tekst "Ibis et redibis/10 mei 1940/Nunquam peribis in bello", ofwel "gij zult gaan en terugkeren, nooit zult gij in de oorlog ten onder gaan". Dit ter herinnering aan de internering in de kerk en uit dankbaarheid voor de behouden terugkeer van de parochianen.